

Nörolojik Rehabilitasyon Alanında Çalışan Fizyoterapistlerin İş Doymu ve Tükenmişlik Durumlarının İncelenmesi

Examination of Work Satisfaction and Burnout of Physiotherapists Working in the Field of Neurological Rehabilitation

Şule ŞİMŞEK¹, Burcu ÖZÜBEK^{*2}, Nesrin YAĞCI³

¹ Pamukkale Üniversitesi, Sarayköy Meslek Yüksekokulu, Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Türkiye

² Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Fizyoterapi Ve Rehabilitasyon Bölümü, Türkiye

³ Pamukkale Üniversitesi, Fizyoterapi Ve Rehabilitasyon Bölümü, Türkiye

Özet

Amaç: Nörolojik rehabilitasyon alanında çalışan fizyoterapistlerin iş doymu ve tükenmişlik durumlarını ve bazı kişisel ve mesleki değişkenlerle ilişkisini incelemektir.

Gereç ve Yöntem: Çalışmamız 114 fizyoterapistin katılımıyla gerçekleştirildi. Katılımcıların kişisel ve mesleki değişkenleri sorgulandıktan sonra iş doyumunu ölçmek için İş Doymu Ölçeği (İDÖ), tükenmişlik düzeylerini belirlemek için Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MTÖ) kullanıldı. Ölçek 3 alt başlığı ile (duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı) incelendi.

Bulgular: Çalışmaya katılan 114 Fizyoterapist'in 69'u (%60,5) kadın, 45'i (%39,5) erkekti. Yaş ortalamaları 30,94±6,43 yıl (E:30,16±5,87; K: 31,46±6,77), hizmet yılları ise 8,03±6,35 yılı. Fizyoterapistlerin cinsiyetlerine bağlı olarak MTÖ alt boyutları ve İDÖ skorları değişmedi (p>0,05). Yakınlarının etkisi ile meslek seçimi yapan fizyoterapistlerin (p=0,009) ve 30 yaşından büyük fizyoterapistlerin kişisel başarı skor ortalaması istatistiksel olarak anlamlı derecede düşüktü (p=0,043). Çalışılan alan ve sektöre bağlı olarak MTÖ ve İDÖ skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktu (p>0,05). Ortalama hizmet süresi 15 yıldan fazla olan fizyoterapistlerin kişisel başarı skor ortalaması istatistiksel olarak anlamlı derecede düşüktü (p= 0,034). Yaş (r = -0,202, p = 0,031) ortalama hizmet süresi (r = -0.198, p = 0,035), İDÖ skoru (r = -0,215, p = 0,022) ile kişisel başarı alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf korelasyon vardı. Duygusal tükenme ile İDÖ skoru arasında negatif yönde orta derecede (r =

*Yazışma Adresi: Burcu Özübek, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Türkiye

E-posta adresi: brc_fzt@hotmail.com

Gönderim Tarihi: 29 Nisan 2020. Kabul Tarihi: 01 Nisan 2021.

Yazar sırasına göre ORCID: XXXX; XXXX; 0000-0002-5669-4932

-0,457, $p = 0,0001$), Duyarsızlaşma arasında negatif yönde zayıf bir korelasyon vardı ($r = -0,233$, $p = 0,013$).

Sonuç: Nörolojik rehabilitasyon alanında çalışan fizyoterapistlerin meslek seçimlerini nasıl yaptıkları, yaşları ve ortalama hizmet sürelerinin tükenmişliği etkilediği gözlemlendi. Tükenmişlik arttıkça iş doymu azalmaktaydı.

Anahtar kelimeler: Fizyoterapist, iş doymu, nörolojik rehabilitasyon, tükenmişlik.

Abstract:

Objective: To examine job satisfaction and burnout of physiotherapists working in the field of neurological rehabilitation and their relationship with some personal and professional variables.

Material and Method: This study was conducted with the participation of 114 volunteer physiotherapist. After questioning the personal and professional variables, Job Satisfaction Scale (JSS) was used to evaluate job satisfaction and Maslach Burnout Inventory (MBI) to evaluate burnout level. The scale was examined with 3 subtitles (emotional exhaustion, depersonalization and personal accomplishment).

Results: Of the 114 physiotherapists participating in the study, 69 (60.5%) were female and 45 (39.5%) were male. The mean age was 30.94 ± 6.43 years (M: 30.16 ± 5.87 , F: 31.46 ± 6.77) and the employment duration was 8.03 ± 6.35 years. The MBI sub-dimensions and JSS scores do not change depending on the gender of the physiotherapists ($p > 0.05$). The average personal achievement score of physiotherapists ($p = 0.009$) who chose a profession with the influence of their relatives and physiotherapists older than 30 years was statistically significantly lower ($p = 0.043$). There is no statistically significant difference between the MBI and JSS scores depending on the working area and the sector ($p > 0.05$). The personal achievement score of physiotherapists with more than 15 years of average employment duration is statistically significantly lower ($p = 0.034$). A weak negative correlation was observed between age ($r = -0,202$, $p = 0,031$), average employment duration ($r = -0,198$, $p = 0,035$), job satisfaction scale score ($r = -0,215$, $p = 0,022$) and the personal achievement subscale of MBI. A moderate negative correlation was detected between job satisfaction scale score and the emotional exhaustion score of MBI subscale ($r = -0,457$, $p = 0,0001$), Whereas a weak negative correlation was found between the depersonalization score of MBI subscale ($r = -0,233$, $p = 0,013$).

Conclusion: It has been observed that career choices, age and employment duration affect burnout in physiotherapists working in the field of neurological rehabilitation. Job satisfaction decreases as burnout increases.

Key words: Burnout, job satisfaction, neurological rehabilitation, physiotherapist.

© 2021 Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi. Tüm Hakları Saklıdır.

1. Giriş

Ulusal sağlık örgütü 'Sağlığın iyileştirilmesi' stratejisini hayata geçirdiğinden beri hastalığın önlenmesi ve fiziksel ve mental sağlığın iyileştirilmesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Strese neden olan etmenlerin belirlenmesi ve azaltılması mental sağlığın iyileştirilmesinde önemli bir parametredir (Jenkins,1994). Stres; çevrenin gereksinimleri ve kişinin bu gereksinimleri karşılama kapasitesi arasındaki dengeyi tanımlar. Strese verilen cevabın normalliği veya anormalliği kişinin geliştirdiği başa çıkma kapasitesine bağlıdır. Eğer talep başa çıkma kapasitesini aşarsa stres yıkıcı hal alır sonuç olarak tükenmişlik sendromu ortaya çıkar (O'Neill,1988). Maslach'a göre tükenmişlik "İşi gereği insanlarla yoğun ilişki içerisinde olanlarda görülen duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı hissi" şeklinde tanımlanmıştır (Maslach ve Leiter 1997). Tükenmişlikte ilk olarak ortaya çıkan duygusal tükenmedir. Bu aşamayı takiben duyarsızlaşma gelişmektedir. Tükenmişliğin son aşaması ise bireysel beceri ve başarıda azalma şeklinde görülmektedir. Tükenmişlik; enerji azlığı, işten uzaklaşma, üretkenliğin azalması ve işe karşı ilginin azalması ile sonuçlanır (Maslach ve Jackson 1981).

İş doyumunu ise iş hayatıyla ilişkili maddi ve manevi iyilik halini ifade eder. İş doyumunun 3 bileşeni vardır. Kişinin karakterini veya iş özelliklerini belirten kognitif, işte yaşanan olaylara verdiği duygusal yanıtlarını yansıtan duygusal etkilenim ve işle ilgili istekliliği ifade eden ise davranışsal komponenttir (Locke,1976). İş doyumunu kişilik yapısı, bireylerin inançları ve değer yargıları, sosyo-kültürel düzey, iş tecrübesi, eğitim düzeyi gibi bireysel faktörler ve işin yapısı ve zorluğu, maddi getirisi, işte yükselme imkânı gibi işe bağlı faktörler etkilemektedir (Eğinli,2009).

Sağlık çalışanları tükenmişlik sendromunu yüksek oranda yaşayan meslek gruplarından. Sağlığın korunması ile birlikte akut bakım ve rehabilitasyon için vazgeçilmez bir meslek olan fizyoterapi, sağlık bakım sisteminde önemli bir yere sahiptir (Rabia vd 2013). Fizyoterapistler de dahil olmak üzere sağlık uzmanları arasında yapılan araştırmalar, tükenmişliğin uzun süre strese maruz kalmadan kaynaklandığını

göstermektedir (Balogun vd 2002, Maslach vd 2001, Scanlan ve Still 2013). Stres ve tükenmişliğin yaygınlığı, yetersiz tatmin duygusuna katkıda bulunabilir. Araştırmalar, çaba ve ödül arasında dengesizlik yaşayan fizyoterapistlerin işlerinden memnun olmama olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermiştir (Enberg vd 2010). Etkin bir rehabilitasyon süreci, terapistlerin duygusal katılımına bağlıdır ve hastalarla sık sık doktor veya hemşirelere kıyasla çok daha yakın fiziksel temas gerektirir (Li Calzi vd 2006). İnsanlarla temas gerektiren diğer mesleklere benzer şekilde hastaların agresif veya depresif tepkileriyle yüzleşmek, motivasyonlarını uyarmak, duygusal ve fiziksel destek fizyoterapistlerde aşırı yüklenmeye neden olabilir. Fizyoterapistler, diğer sağlık uzmanlarına benzer şekilde, işle ilgili zorlanmanın olumsuz bir etkisi riski altındadır. Fizyoterapistlerin tükenmişlik sendromuna yatkınlığının altını çizen bazı çalışmalar vardır (Balogun vd 2002, Eivazi vd 2013, Enberg vd 2010, Li Calzi vd 2006, Maslach ve Jackson 1981, Pavlakis vd 2010). Rehabilitasyon hastanesinde çalışan sağlık personelleri incelendiğinde; iş ve yaşam doyumu en az olan meslek elemanının fizyoterapistler olduğu belirlenmiştir (Doğan vd 2012). Nörolojik rehabilitasyon alanında tedavi gören hastaların toplam seans sayılarının çok olması, bireylerin yetersizliklerini kabullenme sürecinde sağlanan fizyoterapist desteği, hasta yakınlarının eğitimi ve bilinçlendirilmesi yönünde fizyoterapistin rolü düşünüldüğünde nörolojik rehabilitasyon alanında çalışan fizyoterapistler risk taşırlar. Fizyoterapistlerin tükenmişlik sendromuna yatkınlığının altını çizen bazı çalışmalar vardır. Bu çalışmalarda farklı sağlık profesyonelleri tükenmişlik durumu bakımından karşılaştırılmıştır (Balogun vd 2002, Doğan vd 2012, Donohoe vd 1993, Ergin 1992, Enberg vd 2010, Li Calzi vd 2006, Martinussen vd 2011, Ogiwara vd 2002). Fakat sadece nörolojik rehabilitasyon alanında çalışan fizyoterapistler demografik ve mesleki değişkenler bakımından karşılaştırılmamıştır.

Çalışmamız nörolojik rehabilitasyon alanında çalışan fizyoterapistlerin iş doyumu ve tükenmişlik durumlarını ve bazı demografik ve mesleki değişkenlerle ilişkisini incelemek amacıyla planlandı.

2. Gereç ve Yöntem

Bu çalışma Ege ve İç Anadolu bölgelerinden rastgele seçilmiş 6 ilde (Muğla, Aydın, Denizli, Eskişehir, Nevşehir, Konya) nörolojik rehabilitasyon alanında en az 1 yıldır çalışan çalışan ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan 114 fizyoterapistin katılımıyla gerçekleştirildi.

Çalışmanın yapılması için Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan gerekli etik onay alındı. Seçilen illerdeki fizyoterapistler derneği il temsilciliklerine ulaşılmış ve çalışan fizyoterapist sayısı ve işyeri adreslerine ulaşıldı. Katılımcılara çalışma hakkında genel

bilgi verildikten sonra posta yolu ile yazılı onam alındı. Katılımcıların kişisel (yaş, cinsiyet) ve mesleki bilgileri (ortalama hizmet süresi, çalışılan alan, meslek seçimi yapma şekilleri) sorgulandıktan sonra iş doyumunun değerlendirilmesi için İş Doyum Ölçeği (İDÖ), tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi için Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MTÖ) kullanıldı. Kullanılan anketler tüm illerdeki fizyoterapistlere posta yoluyla dağıtılarak yapıldı.

Çalışmamız tanımlayıcı ve kesitsel olarak planlanmış olup tüm evrene (177 kişi) ulaşılmak istenmiş fakat evrenin % 65'i (114 kişi) çalışmaya dahil edildi.

İş Doyum Ölçeği (İDÖ): Tezer tarafından (1991) geliştirilmiştir ve 10 sorudan oluşur. Sorular 1-4 arası likert tip ölçekle cevaplandırılır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan 40'tır. Yüksek skor yüksek iş doyumunu gösterir (Ergin,1992).

Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MTÖ): Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilmiştir. Toplam 22 sorudan oluşur ve 0- Hiçbir Zaman, 4- Her Zaman seçenekleriyle ölçülen 5'li Likert tipi bir ölçekle cevaplandırılır. MTÖ'nün 3 alt kategorisi bulunur. Duygusal tükenme (DT) 9, duyarsızlaşma (DYS) 5, düşük kişisel başarı (KB) 8 maddeden oluşur. Kişisel başarı puanı ters skorlanır diğer alt kategorilerde puanlama yukarıda bahsedildiği gibidir. Tükenmişliği yaşamakta olan bireylerde DT ve DYS puanlarının yüksek, KB puanlarının düşük olması beklenmektedir. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması, geçerlik ve güvenilirlik çalışması Ergin tarafından yapılmıştır (Tezer,2001).

İstatistiksel Analiz

Elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 21 paket programı kullanılarak analiz edildi. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistiklerden frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma kullanıldı. İki grup arası ortalamaların karşılaştırılması, bağımsız örneklem Bağımsız Örneklem t-testi ve Mann-Whitney U testi ile yapıldı. Kategorik değişkenler ki-kare ve Fisher kesin testi kullanılarak karşılaştırıldı. Değişkenler arasındaki ilişki, Pearson korelasyon analizi ile incelendi ve bağıntı katsayıları (r) hesaplandı. $r < 0.2$ ise çok zayıf ilişki yada korelasyon yok, $0.2-0.4$ arasında ise zayıf korelasyon, $0.4-0.6$ arasında ise orta şiddette korelasyon, $0.6-0.8$ arasında ise yüksek korelasyon, $0.8 >$ ise çok yüksek korelasyon olduğu yorumu yapıldı (Prapanjaroensin vd 2017). Tüm istatistiklerde p değeri $< 0,05$ düzeyinde anlamlı olarak kabul edildi.

3. Bulgular

Çalışmaya katılan fizyoterapistlerin 69 (%60,5)'u kadın, 35 (%39,5)'i erkek olup yaş ortalaması 30,95±6,43 yıl (E:30,16±5,87; K: 31,46±6,77) idi. Fizyoterapistlerin cinsiyetlerine göre incelendiğinde; kadın ve erkekler arasında MTÖ alt boyutları ve İDÖ skorları bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı tespit edildi ($p>0,05$). Fizyoterapistlerin 53 (%46)'ü mesleğini isteyerek, 41 (%36)'i rastlantısal olarak, 20 (%18)'si yakınlarının etkisiyle seçmiştir. MTÖ alt boyutları ve İDÖ skorları meslek seçimlerine göre incelendiğinde, yakınlarının etkisi ile meslek seçimi yapan fizyoterapistlerin sadece MTÖ alt boyutlarından duygusal tükenme skor ortalamasının isteyerek ve rastlantısal olarak meslek seçimi yapan fizyoterapistlere göre istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük olduğu saptandı ($p=0,009$). 30 yaşından büyük fizyoterapistlerin MTÖ alt boyutlarından kişisel başarı skor ortalaması 30 yaş ve altı fizyoterapistlerin ortalamasından istatistiksel olarak anlamlı derecede düşüktü ($p=0,043$). (Tablo 1).

Tablo 1. Fizyoterapistlerin kişisel değişkenlere göre MTÖ alt grupları ve İDÖ skorlarının karşılaştırılması

Kişisel Değişkenler	MTÖ			
	Duygusal Tükenme	Duyarsızlaşma	Kişisel Başarı	İDÖ
Cinsiyet				
<i>Kadın</i>	15,03± 7,37	8,25±4,07	16,06±8,5	26,97±4,79
<i>Erkek</i>	14,93±7,19	9,38±4,1	17,75±9,16	27,66±4,28
p	0,880 χ	0,103 χ	0,359 χ	0,430 \dagger
Meslek Seçimi				
<i>İsteyerek(n=53)</i>	13,98±8,52	8,17±4,69	17,17±9,32	27,96±3,87
<i>Rastlantısal (n=41)</i>	14,27±4,7	8,68±3,24	16,24 ±8,7	26,9±4,52
<i>Yakınların etkisi(n=20)</i>	19,15±4,81	10,10± 3,89	16,55± 7,7	26,1±6,03
p	0,009\dagger	0,116 \dagger	0,893 \dagger	0,208 \dagger
Yaş				
<i>30 ve altı (n=66)</i>	15,33±8,11	9,24±4,29	17,97±8,95	27,24±4,3
<i>30'dan büyük (n=48)</i>	14,52±5,95	7,94±3,74	15,02±8,31	27,21±4,92
p	0,539 δ	0,087 δ	0,043*	0,969 δ

SS: Standart Sapma; χ : Ki-kare Testi; \dagger : Kruskal Wallis Testi; δ : Bağımsız gruplarda t testi; *: Mann-Witney U Testi

Fizyoterapistlerin MTÖ alt boyutları ve İDÖ skorları çalışma alanlarına ve çalıştıkları sektöre göre karşılaştırıldığında, gruplar arasında istatistiksel olarak fark yoktu ($p>0,05$). Ortalama hizmet süresi 5 yıldan az olan fizyoterapistlerin MTÖ alt boyutlarından kişisel başarı skor ortalamasının 15 yıldan fazla olan fizyoterapistlere oranla istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu gözlemlendi ($p= 0,034$) (Tablo 2).

Tablo 2. Fizyoterapistlerin mesleki değişkenlere göre MTÖ alt grupları ve İDÖ skorlarının karşılaştırılması

Mesleki Değişkenler	MTÖ			
	Duygusal Tükenme	Duyarsızlaşma	Kişisel Başarı	İDÖ
PR (n=37)	14,76±8,24	8,35±4,31	16,95±8,33	28,03±4,13
YNR (n=77)	15,10±6,8	8,86±4,02	16,62±9,02	26,88±4,74
p	0,990†	0,544†	0,406†	0,216<
Çalışılan Sektör				
Kamu (n=65)	14,88±6,48	8,92±4,08	17,02±8,92	26,83±4,71
Özel(n=49)	15,14±8,26	8,39±4,15	16,35±8,64	27,76±4,32
p	0,848<	0,568	1	0,285<
Ortalama hizmet süresi (yıl)				
< 5 (1)	15,55±9,08	9,38±4,3	18,49±8,85	27,30±4,46
5-9	15,41±6,72	8,7±4,2	17,78±9,23	26,9±4,9
10-14	13,78±5	8,04±4,2	14,57±6,9	26,13±3,65
≥15 (2)	14,41±4,89	7,65±3,04	13,12±9,09	28,94±5,18
p	0,873 _a	0,394*	0,034 ₁₋₂	0,280*

PR: Pediatrik Rehabilitasyon; YNR: Yetişkin Nörolojik Rehabilitasyon; SS: Standart Sapma; MTÖ: Maslach Tükenmişlik Ölçeği; İDÖ:

İş Doyum Ölçeği; †Mann-Whitney U Testi; <Bağımsız gruplarda t testi; *: Tek Yönlü ANOVA; _a:Kruskal Wallis Test

Veriler ortalama ± standart sapma şeklinde sunulmuştur.

MTÖ alt ölçeği olan kişisel başarı ile yaş, ortalama hizmet süresi ve JSS skoru arasındaki korelasyon incelendiğinde; yaş ($r = -0,202$, $p = 0,031$) ortalama hizmet süresi ($r = -0,198$, $p = 0,035$), JSS skoru ($r = -0,215$, $p = 0,022$) ile kişisel başarı alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf korelasyon gözlemlendi. MTÖ alt boyutu olan duygusal tükenme ile JSS skoru arasında negatif yönde orta derecede bir korelasyon tespit edilirken ($r = -0,457$, $p = 0,0001$), MTÖ alt boyutu olan duyarsızlaşma puanları arasında negatif yönde zayıf bir korelasyon olduğu görüldü ($r = -0,233$, $p = 0,013$) (Tablo 3).

Tablo 3. Fizyoterapistlerin MTÖ alt gruplarının skorları ile İDÖ skorları, yaş ve ortalama hizmet süresi arasındaki korelasyon

Değişkenler		MTÖ_DT	MTÖ_D	MTÖ_KB	İDÖ
İDÖ	r	-0,457	-0,233	0,215	-
	p*	0,0001	0,013	0,022	-
Ortalama hizmet süresi	r	0,016	-0,045	-0,198	0,218
	p*	0,863	0,638	0,035	0,117
Yaş	r	-0,001	-0,062	-0,202	0,132
	p*	0,990	0,511	0,031	0,163

MTÖ: Maslach Tükenmişlik Ölçeği; İDÖ: İş Doyum Ölçeği; *: Pearson korelasyon

4. Tartışma

Nörolojik rehabilitasyon alanında çalışan fizyoterapistlerin iş doyum ve tükenmişlik durumlarının kişisel ve mesleki faktörler ile ilişkisinin incelendiği çalışmamızda; iş doyum ve tükenmişliğin, cinsiyet, çalışılan alan ve sektöre bağlı olarak değişmediği gözlemlendi. Ortalama hizmet süresi 5 yıldan az olan fizyoterapistlerin ve 30 yaşından küçük olan fizyoterapistlerin tükenmişliğin artmasına neden olan kişisel başarı alt skorları daha düşüktü. Nörolojik rehabilitasyon alanında çalışan fizyoterapistlerin tükenmişlik düzeyleri arttıkça iş doyumunun azaldığı görüldü.

İnsan odaklı mesleklerde görülen işle ilgili zihinsel stres birikimi olan tükenmişlik, sağlık çalışanları için son on yıllardır bir endişe konusu olmuştur (Demir, 2010, Doğan vd., 2012, Günüşen ve Üstün 2010, İnanç ve Güçray 1997, Prapanjaroensin vd., 2017, Taycan vd., 2006, Yakut vd., 2013). Dünyanın her ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de de kamu ve özel sağlık sektöründeki medikal ekipte aktif bir yeri olan fizyoterapistler, tükenmişlik sendromu ve yetersiz iş doyum yaşamaktadırlar. Bu nedenle biz de nörolojik rehabilitasyon alanında çalışan fizyoterapistlerde iş doyum ve tükenmişlik düzeylerini inceledik. Nörolojik rehabilitasyon alanında çalışan fizyoterapistlerin iş doyum ve tükenmişlik düzeyleri bu alana ait farklı alt çalışma grupları ve cinsiyete göre farklılık göstermezken, yaş ve ortalama hizmet süresi arttıkça kişisel başarının azaldığı, iş doyum azaldıkça tükenmişliğin arttığını (duygusal tükenme ve duyarsızlaşmanın artıp kişisel başarının azaldığını) gördük.

Çalışmamızın sonuçlarına göre tükenmişlik ve iş doyumu skorları fizyoterapistlerin nörolojik rehabilitasyon alt gruplarına göre farklılık göstermedi. Başka bir ifadeyle fizyoterapistler ister yetişkin ister pediatrik nörolojik rehabilitasyon alanlarında çalışsın aynı düzeyde tükenmişlik ve iş doyumu yaşamaktadır. Literatür incelendiğinde sadece nörolojik rehabilitasyon alt çalışma gruplarında böyle bir çalışmanın yapılmadığını gördük. Bu açıdan çalışmamız literatürde tektir.

Balogun'a göre cinsiyet tükenmişliğin bir belirleyicisi değilken, Kandolin ile Maslach ve Jackson da Balogun'un bulgularını desteklemiştir (Balogun, 2002). Eker ve arkadaşları da iş doyumunun cinsiyete göre farklılık göstermediğini göstermişlerdir (Eker vd 2004). Aksine bir başka çalışmada yaş ve ortalama hizmet süresi az olan kadınlarda meslekleri ne olursa olsun daha fazla tükenmişlik eğilimi gözlenmiştir (Bakker vd., 2002). Çalışmamızdaki kadın fizyoterapist sayısının fazla olmasına rağmen her iki cinsiyet arasında tükenmişlik ve iş doyumu açısından fark gözlenmedi. Bu sonuç Balog ve Eker'in çalışmaları ile uyumludur.

Kişilerin mevcut mesleklerinin üniversiteye giriş sınavlarında ilk ve kendi tercihinin olması durumunda kişisel başarı düzeyinin de daha yüksek olduğu gözlenmiştir (Karlıdağ vd., 2000). Araştırmamızda yakınlarının etkisi ile mesleği tercih eden fizyoterapistlerin duygusal tükenmişliklerinin daha fazla olduğunu saptadık. Mesleğin istenmeden görev tarzında yapılması kişilerin mesleki uygulamalar sırasında karşılarına çıkan zorlukların üstesinden gelme becerilerini azalttığı için stres yaratıp tükenmişliğe zemin hazırlar. Bu nedenle fizyoterapistlerin meslek tercihlerini yapma şekillerinin tükenmişlikte önemli bir rol oynadığını düşündük.

Özel eğitim alanında çalışan meslek elemanlarının örneklem oluşturduğu bir çalışmada yaş ve ortalama hizmet süresi ile tükenmişlik arasında anlamlı ilişki olduğu gözlenirken (Śliwiński vd., 2014), başka bir çalışmada meslekte çalışma süresi 6-10 yıl olanların duygusal tükenme düzeylerinin düşük, 5 yıl ve daha az olanların duyarsızlaşma düzeylerinin yüksek olduğu gözlenmiştir (Schlenz vd., 1995). Yaşın ilerlemesiyle birlikte insanlar daha dengeli, olgun ve tükenmişliğe daha dirençli hale gelmektedir. Bunun sebebi ise kişilerde yaş arttıkça deneyimlerinin de artarak işlerine karşı geliştirdikleri uyum düzeyinde artışın olmasıdır. Çalışmamıza katılan fizyoterapistlerde yaş ve ortalama hizmet süresi arttıkça kişisel başarının azaldığı, tükenmişlik düzeyinin arttığı gözlemlendi.

Fizyoterapistlerde iş doyumunun araştırıldığı bir çalışmada fizyoterapistlerin işlerinden kısmen memnun olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Rabia vd., 2013). Lee ve Ashforth'a göre tükenmişlikle iş doyumunu

arasında negatif bir ilişki vardır (Lee ve Ashforth 1993). Biz de çalışmamızda nörolojik rehabilitasyon alanında çalışan fizyoterapistlerde iş doyumundaki azalmanın tükenmişliği artırdığını saptadık. Bu bakımdan çalışmamız literatürle uyumludur.

Sonuç olarak nörolojik rehabilitasyon alanında aktif çalışan fizyoterapistlerin iş doyumunun artırılması yönünde çalışmalar yapılmasının, verimli ve başarıya odaklı çalışma koşullarının sağlanması anlamında fizyoterapistlere fayda sağlayabileceğini düşünmekteyiz. İleride yapılacak çalışmalarda daha fazla fizyoterapist kitlesi ve farklı çalışma alanlarında çalışan fizyoterapistlerde iş doymu ve tükenmişliğin araştırılması gereklidir.

Kaynaklar

- Bakker, A.B., Demerouti, E., Schaufeli, W.B. (2002). Validation of the Maslach burnout inventory – general survey: An internet study. *Anxiety Stress Coping*, 15, 245–60.
- Balogun, J. (2002). Prevalence and determinants of burnout among physical and occupational therapists. *J Allied Health*, 31(3), 131-139.
- Balogun, J.A., Titiloye, V., Balogun, A., Oyeyemi, A., Katz, J. (2002). Prevalence and determinants of burnout among physical and occupational therapists. *J Allied Health*, 31(3), 131–9.
- Demir, S. (2010). Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastaneleri çalışanlarının Tükenmişlik ve İş Doymu düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Atılım Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sağlık kurumları İşletmeciliği Anabilim Dalı Yüksek lisans Tezi.
- Doğan, A., Deniz, M.E., Odabaş, H., Özyeşil, Z., Özgirgin, N. (2012). Job and Life Satisfaction of the Medical Staff in Rehabilitation Centers. *Turk j Phys Med Rehabil.*, 58, 16-21.
- Doğan, A., Deniz, M.E., Odabaş, H., Özyeşil, Z., Özgirgin, N. (2012). Job and Life Satisfaction of the Medical Staff in Rehabilitation Centers. *Turk j Phys Med Rehabil.*, 58, 16-21.
- Donohoe, E., Nawawi, A., Wilker, L., Schindler, T., Jette, D.U. (1993). Factors associated with burnout of physical therapists in Massachusetts rehabilitation hospitals. *Phys Ther.*, 73, 750-761.
- Eğinli, A.T. (2009). Çalışanlarda İş Doymu: Kamu ve özel sektör çalışanlarının İş Doymuna yönelik bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(3), 35-52.
- Eivazi, M., Alilou, A., Fereidounnia, S., Zaki, Z. (2013). Factors associated with burnout syndrome in physiotherapy staff: A questionnaire study. *Health Med.*, 7(1), 304–12.

- Eker, L., Tüzün, E.H., Daskapan, A., Sürenkök, O. (2004). Predictors of job satisfaction among physiotherapists in Turkey. *J Occup Health.*, 46(6), 500-5.
- Enberg, B., Nordin, C., Öhman, A. (2010). Work experiences of novice occupational therapists and physiotherapists in public sector employment: Analyses using two occupational stress models. *Adv Physiother.*, 12(1), 42–9, <http://dx.doi.org/10.3109/14038190903033161>.
- Ergin, C. (1992). Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeği'nin uyarlanması", VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 143-154.
- Fischer, M., Mitsche, M., Endler ,P.C., Mesenholl-Strehler, E., Lothaller, H., Roth, R. (2013). Burnout in physiotherapists: Use of clinical supervision and desire for emotional closeness or distance to clients. *Int J Ther Rehabil.*, 20(11), 550–8
- Günüşen, N.P., Üstün, B. (2010). Türkiyede İkinci Basamak Sağlık Hizmetlerinde çalışan Hemşire ve Hekimlerde Tükenmişlik: Literatür incelemesi. *DEUHYO ED*, 3(1):40-51.
- İnanç, B.Y., Güçray, S.S.(1997). Danışma Tükenmişliği Envanteri'nin geliştirilmesi ile ilgili bir ön çalışma:3. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Bilimsel Çalışmaları, Çukurova Üniversitesi, Adana, 56-64.
- Jenkins, R. (1994). The Health of the Nation: Recent government policy and legislation. *Psychiatric Bulletin*, 18(6), 324-327. doi:10.1192/pb.18.6.324
- Karlıdağ, R., Ünal, S., Yoloğlu, S. (2000). Hekimlerde İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeyi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 11(1), 49-57.
- Lee, R.T., Ashforth, B.E. (1993). A further examination of managerial burnout: Toward an integrated model. *J Organ Behav.*, 14, 3–20.
- Li Calzi, S., Farinelli, M., Ercolani, M., Alianti, M., Manigrasso, V., & Taroni, A. M. (2006). Physical rehabilitation and burnout: different aspects of the syndrome and comparison between healthcare professionals involved. *Europa medicophysica*, 42(1), 27–36.
- Locke, E.A. (1976). The nature and causes of job satisfaction. In M. D. Dunnette (Ed.), *Handbook of Industrial and Organizational Psychology*. Chicago: Rand McNally; 1297–1349.
- Martinussen, M., Borgen, P.C., Richardsen, A. (2011). Burnout and engagement among physiotherapists. *Int J Ther Rehabil.*, 18(2), 80–8.

- Maslach, C., Jackson, S.E.(1981). The measurement of experienced burnout. *J Occup Behav.*, (2), 99-113.
- Maslach, C., Leiter, M.P. (1997). *The Truth About Burnout*. 1sted, Jossey-Bass, San Francisco, 97-122.
- Maslach, C., Schaufeli, WB., Leiter, MB. (2001). Job Bournout. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 397-422.
- O'Neill, E. (1988). Change is the key to stress. *Physiotherapy*, 74(9), 429-434.
- Ogiwara, Shimpachiro & Hayashi, Hisano. (2002). Burnout amongst Physiotherapists in Ishikawa Prefecture. *Journal of Physical Therapy Science - J PHYS THER SCI*. 14. 7-13. 10.1589/jpts.14.7.
- Pavlakakis, A., Raftopoulos, V., & Theodorou, M. (2010). Burnout syndrome in Cypriot physiotherapists: a national survey. *BMC health services research*, 10, 63. <https://doi.org/10.1186/1472-6963-10-63>
- Prapanjaroensin, A., Patrician, P.A., Vance, D.E. (2017). Conservation of resources theory in nurse and patient safety. *J Adv Nurs.*, 73(11), 2558-2565.
- Rabia, U., Fariha, N., Sumaira, I.F., Nabiha, M.F. (2013). Level of Satisfaction of Physiotherapists with Regards to Their Profession. *Pakistan Journal of Rehabilitation*, 2(2), 40-47.
- Scanlan, J.N., Still, M. (2013). Job satisfaction, burnout and turnover intention in occupational therapists working in mental health. *Aust Occup Ther J.*, 60(5), 310–8.
- Schlenz, K.C., Guthrie, M.R., Dudgeon, B. (1995). Burnout in occupational therapists and physical therapists working in head injury rehabilitation. *Am J Occup Ther.*, 49(10), 986-93.
- Śliwiński, Z., Starczyńska, M., Kotela, I., Kowalski, T., Kryś-Noszczyk, K., Lietz-Kijak, D., Kijak, E., & Makara-Studzińska, M. (2014). Burnout among physiotherapists and length of service. *International journal of occupational medicine and environmental health*, 27(2), 224–235. <https://doi.org/10.2478/s13382-014-0248-x>
- Taycan, O., Kutlu, L., Çimen, S., Aydın, L. (2006). Bir Üniversite Hastanesinde çalışan Hemşirelerde depresyon ve tükenmişlik düzeylerinin sosyodemografik özelliklerle ilişkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 7, 100-108.
- Tezer, E. (2001). İş Doyumu Ölçeğinin Güvenilirlik ve Geçerliliği. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(16), 33-39.
- Yakut, H.İ., Kapisız, S.G., Durutuna, S., Evren, A.(2013). Bornout in the field of Health Working Sector. *The Journal of Gynecology-Obstetrics and Neonatology*, 10(38), 1564-1571.